

דין מחלל שבת בפרהסייה בימינו

כת רבינו בהלכות עירובין פרק ב' הלכה ט"ז:

טז ישְׁרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפְרִהְסִיָּה, או שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה--הָרִי הוּא כְּגוּי לְכָל דְּבָרָיו; וְאֵין מְעַרְבִין עִמּוֹ, וְאֵינוּ מְבַטְלִים--אֲלֵא שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ כְּגוּי. אֲבָל אִם הָיָה מִן הַמִּינִים שֶׁאֵין עוֹבְדִין עֲבוּדָה זָרָה, וְאֵין מְחַלְלִין שֶׁבֶת, כְּגוֹן צְדוּקָיִין וּבִיתוֹסַיִין, וְכָל הַכּוֹפְרִים בְּתוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה--כָּלְלוּ שֶׁלְדַבֵּר, כָּל מִי שֶׁאֵינוּ מוֹדֶה בְּמַצּוֹת עֲרוּב--אֵין מְעַרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוּ מוֹדֶה בְּעֲרוּב, וְאֵין שׁוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁאֵינוּ כְּגוּי; אֲבָל מְבַטְלִים הוּא רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכָּשֶׁר, וְזוֹ הִיא תִּקְנָתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל אֶחָד כָּשֶׁר, וְזֶה הַצְדוּקִי בְּחֶצֶר--הָרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו, עַד שֶׁיְבַטֵּל לוֹ.

יש לשאול האם דין של מחלל שבת בפרהסייה שדינו כגוי לכל דבריו הוא דאורייתא או דרבנן?

כתב רבינו בהלכות אישות פרק ד':

טז [טו] הַמְקַדֵּשׁ גוּיָה או שֶׁפָּתָח--אֵינוֹ קְדוּשָׁיִן, אֲלֵא הָרִי הִיא אַחַר קְדוּשָׁיִן כְּמָה שֶׁהִיָּתָה קֹדֶם הַקְדוּשָׁיִן; וְכֵן גוּי וְעַבְדֵי שֶׁקִּדְּשׁוּ בֵּת יִשְׂרָאֵל, אֵין קְדוּשִׁיהֶן קְדוּשָׁיִן. יִשְׂרָאֵל מְשַׁמֵּד שֶׁקִּדְּשׁ בֵּת יִשְׂרָאֵל--אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּרִצּוֹנוֹ--הָרִי אֵלּוֹ קְדוּשָׁיִן גְּמוּרִין, וְצָרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵט.

וכתב רבינו בהלכות ייבום וחליצה פרק א':

ז [ו] מִי שֶׁיָּשַׁב לוֹ אֶחָד מִכָּל מְקוֹם--אֶפְלוּ מִמֶּזֶר או עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, בֵּין קֶטֶן בֵּין גְּדוּל--מְשַׁנְּצָא רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְאֹגִיר הַעוֹלָם קֹדֶם שְׁיָמוּת אָחִיו, הָרִי זֶה זוֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ לַיָּבוּם. וְאִם הָיָה לוֹ אֶחָד מִן הַשְּׁפָחָה, או מִן הַנְּכָרִית--אֵינוֹ אָחִיו לְדַבֵּר מִן הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ זוֹקֵק אֶת אִשְׁתּוֹ; וְנֵאָף עַל פִּי שֶׁהִיָּתָה לִידָתוֹ בְּקִדְּשָׁה, הוֹאִיל וְהִיָּתָה הוֹרְתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדְּשָׁה, אֵינוֹ אָחִיו.

וכתב רבינו בפרק ג' הלכות גרושין פרק ג':

טז [טו] הַפֶּל כְּשֶׁרִין לְכַתֵּב אֶת הַגֵּט, חוּץ מִחֲמִשָּׁה--גוּי, וְעַבְד, וְחַרָשׁ, וְשׁוֹטֵה, וְקֶטֶן; אֶפְלוּ הָאִשָּׁה עֲצָמָה, כּוֹתֶבֶת אֶת הַגֵּט. יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמְּד לְעֲבוּדָה זָרָה, או שֶׁהוּא מְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּפְרִהְסִיָּה--הָרִי הוּא כְּגוּי, לְכָל דְּבָרָיו.

ובאר מארי בהערה י"א (*):

שליחות בגט, דחה דיוקו] ונשאר לנו לבאר מש"ר שישראל שנשתמד לע"ז או מחלל שבת בפרהסייה שהוא כגוי ומבואר בהרבה מקומות בגמרא פ"ק דחולין [דף ה א] ובעבודה זרה [דף סד ב] ובערובין [דף סט ב] שהוא משומד לכל התורה כולה והנה ליה כגוי [וראה תשב"ץ ח"ג סי' מג] ומ"מ כבר נתבאר פ"ד מהלכות אישות שאם קדש בת ישראל שקדושיו קדושין וצריכה גט, ואף כאן לא נתכוון רבנו אלא לומר שהוא פסול לכתוב הגט, אבל דאי אפלו קדש בעדו ישראל מגרש הוא לאחר שנשתמד. וכן כתבו כל הגאונים. ופשוט הוא שכיון שקדושיו קדושין אף גטו גט גמור. וכתב רבנו

כלומר, לדעת רבינו יהודי מחלל שבת בפרהסייה דינו כיהודי מהתורה, קידושו קידושין, גירושיו גירושין וזוקק את אשתו של אחיו לייבום או חליצה.

לגבי דין יין נסך בנוגע למחלל שבת בפרהסייה, כתב החזון איש (היכין?) שיש מקום להקל כי אפילו גוי שאינו עובד עבודה זרה יינו אסור בשתייה ומותר בהנאה ואם כן כל שכן יהודי שאינו עובד עבודה זרה שיינו מותר בהנאה. כמו כן, טעם הגזירה הוא משום חיתון, שלא יבוא לבוא בקשרי חיתון עם הגוי, בעוד שלגבי מחלל שבת בפרהסייה לא שייכת גזירת החיתון כי הרי בתו בכלל ישראל.

הרב עובדיה יוסף זצ"ל כתב ביביע עומר חלק א' יורה דעה סימן י"א שדין מחלל שבת בפרהסייה כגוי מדרבנן ולכן על אף שמהתורה הוא יהודי, הרי גזרות חכמים חלות עליו ולכן יינו יין נסך כגוי.

מארי בהלכות עירובין פרק ב' הלכה ט"ז מביא את דברי רבינו בפירוש המשנה ערובין פרק א' הלכה ו':

הרי זה בטל בטול רשות שעשה ואוסר עליהם. ואם קדמו אלו שבטל להם רשות והחזיקו במבוי אינו אוסר עליהם ואפלו הוציא הוא אח"כ, ולפיכך צוה להם רשב"ג שיקדמוהו להשתמש, יוצא מכל זה שהוא כישראל, שהרי בטל רשות כישראל. ור' יהודה אומר שדברי רבן שמעון בערב שבת ^{היו} כלומר שאמר לאנשי המבוי עשו צרכיכם ^{במבוי} עכשיו עד שלא יצא היום ויאסור עליכם, כלומר לפני כניסת השבת, יוצא מזה שהוא כגוי. ופסק הלכה שכל בר ישראל מאיזה כת שיהיה, אם היה מחלל שבת בפרהסייה אין עושין עמו ערוב, ואין מבטל רשות, ושוכרין ממנו כגוי. ואם לא היה מחלל שבת בפרהסייה ובתנאי שאינו עובד עבודה זרה מותר לנו שיבטל רשותו לנו, אבל אינו נותן רשות [כלומר לערב עמו] אלא אם כן היה מודה בערוב, כלומר מאמין בו. הנה נתבאר לך מכל זה שהיוצאים מכלל האומה אם לא היה מחלל שבת בפרהסייה ולא עובד עבודה זרה מבטל רשות ואינו נותן רשות ולא שוכר. וזה הוא הפסק הנכון.

ערובין פ"ו הל' א הדר עם הגוי בחצר או עם מי שאינו מודה בערוב הרי זה אוסר עליו... ושם הל' ב אמר רבן גמליאל מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלם, ואמר לנו אבא מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסור עליכם. ר' יהודה אומר בלשון אחרת, מהרו ועשו צרכיכם במבוי עד שלא יצא ויאסור עליכם. וכת"ר שם בפרוש, צדוקי מיוחס לצדוק תלמיד אנטיגנס איש שוכו, והיה ראשון היוצאים [ממסגרת מסורת ישראל, תחילת הוצאות] ואבאר ענינם במקומו [אבות פ"א מ"ג]. והיה ר"ג סובר שהוא כגוי ולמד ממעשה זה, ונחלקו ר' מאיר ור' יהודה בדברי רבן שמעון אבי רבן גמליאל איך היה. ר"מ שהוא תנא קמא אומר שזה הצדוקי כבר בטל להם רשותו, ואמר להם רבן שמעון מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי כדי שיהא להם חזקה במבוי בתשמיש שאם יוציא הוא אח"כ לא יאסור עליכם להשתמש, לפי שהכלל אצלינו מי שבטל רשותו [סתם, וכדלעיל] ונשתמש אח"כ במזיד

ומבאר מארי:

שאר התפקדותם, והנה לדעת הרא"ש יש להם תקנה לשכור משכירו ולקוטו כלומר אפשר לשכור מאחד מפקדי העיריה או המועצה המקומית או כל הממלא תפקיד רשויות הללו, השאלה היא לשטת רבנו שאין שוכרין ממנו וצריך שיבטל, היאך אנו יוצאין ידי ערוב עמהם. ג"ל ממש"כ בפירושו "מאיזה כת שיהיה", "שהיוצאים מכלל האומה", משמע שדוקא כת ידועה כסיעת צדוק וביתוס, שיצאו מכלל האומה, אבל כל אותם הפקרנים שאינם סיעה בודלת ולא יצאו מכלל האומה ככת, מועיל ערוב עמהם.

הבאתי את כל לשונו בפיהמ"ש דאיכא למילף מיניה הלכתא גברותא למציאות העגומה של ימינו. אותם שהם מחללי שבת בפרהסייה הרי לית דין ולית דיין לדעת רבנו שהם כגוים גמורים, אוסרין יין הכשר לקדוש במגען, ואין מערבין ואין משתתפין עמהן, אלא שוכרין כגוי, אינם מצטרפין לשום דבר הצריך מגין, ואין מקבלין מהן אף הקרבנות שמקבלין מן הגוים. נשאר אותם שאין מקפידין באסורין אך אינם מחללי שבת בפרהסייה ואינם עובדים ע"ז ואפשר שאינם מודים בערוב אם משום דלא שמיע להו ואם משום דלא אכפת להו ככל

העולה מדברי מארי שמחללי שבת בפרהסיה בימינו הינם כגויים גמורים לכל דבריהם, אוברים יין במגען, לא משתתפים בעירוב, ולא מצטרפים למניין. ואם כן אנו בבעיה כי לדעת רבינו אי אפשר להשכיר רשותם מפקיד העיריה כגויים (בעוד שלדעת הראש הם ניתן להשכיר רשותם כגויים), ואם כן כיצד אנו יכולים לעשות עירוב בעיר בה גרים יהודים אלו? מבאר מארי שדווקא כת בפני עצמה פוסלת עירוב אבל יחידים אינם פוסלים עירוב.

כתב רבינו בהלכות מעשה הקורבנות פרק ג':

ג גוי שֶהביא שְלָמִים, מְקַרְבֵּין אוֹתָן עוֹלוֹת--שֶהגוי, לבו לשְמִים. נָדַר שְלָמִים, וּנְתַן לְיִשְׂרָאֵל עַל מְנַת שְׁתִּתְפַּר בְּהֵן לְיִשְׂרָאֵל--אוֹכְלִין אוֹתָן הַיִּשְׂרָאֵלִים כְּשֶלְמֵי יִשְׂרָאֵל; וְכֵן אִם נִתְּן לְכוֹהֵן, כּוֹהֵן אוֹכְלֵן.

ד יִשְׂרָאֵל שֶהוא מְשַׁמֵּד לְעִבּוּדָה זָרָה, אוּ מְחַלֵּל שַׁבַּת בְּפְרָהֶסְיָה--אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קֶרֶבֶן כָּלֵל. אִפְלוּ הָעוֹלָה שֶמְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַגּוֹי--אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַמְּשַׁמֵּד הַזֶּה, שֶנֶאֱמַר "אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם" (ויקרא א, ב): מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדו--"מִכֶּם" וְלֹא כָלְכֶם, לְהוֹצִיא אֶת הַמְּשַׁמֵּד. אֲבָל אִם הָיָה מְשַׁמֵּד לְשָׂאֵר עֲבֻרוֹת--מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת, כְּדִי שֶיִּחְזַר בְּתִשׁוּבָה.

והשאלה מה משמעות של מפי השמועה שכתב רבינו לגבי הקורבנות?

ביאר מארי בקובץ של "מפי השמועה" שהביא בסוף חלק ב' של משפטים:

וכל, ואין הבדל אם היה המשומד הזה אחד העם כפשוטו או אחד העם כתרוממו. כולם ראויים להרחקה עד לאחת.	סה) שם מעשה הקרבנות פ"ג הל' ד, ישראל שהוא עובר ע"ז או מחלל שבת בפרהסיה אין מקבלין ממנו קרבן כלל, אפלו עולה שמקבלין אותה מן הגוי אין מקבלין אותה מן המשומד הזה שני אדם כי יקריב מכס [ויקרא א יב] מפי השמועה למדו מכס ולא כולכם להוציא את המשומד, ע"כ. והדברים ברורים כי הסכמת חכמי האומה מדורות עולם להבדיל את המשומדים מכל

כלומר, אנו למדים שהרחקת מחלל שבת בפרהסיה הינה מדרבנן.

וכתב רבינו בפירוש המשנה חולין פרק א' הלכה ב':

הכל שוחטין, ואפילו ישראל משומד, ויש לכך תנאים ואז תהיה שחיטתו מותרת, האחד שלא יהא עובד עבודה זרה, לפי שאמרו משומד לעבודה זרה משומד לכל התורה כולה. והשני שלא יהא מחלל שבת בפרהסיה לפי שהכלל אצלנו מחלל שבת בפרהסיה הרי הוא כגוי לכל דבריו. ושלא יהיה מין. ומינים אצל חכמים הם הכופרים מישראל, אבל אמות העולם הרי קוראים לכופריהם בסימן היחס ואומרים מיני גוים. והם בני אדם אשר טמטמה הסכלות את שכלם והחשיכו התאוות את נפשם ופקפקו בתורה ובנביאים עליהם השלום מתוך סכלותם, ומכחישים את הנביאים במה שאין להם בו ידיעה, ועוזבים את המצות מתוך זלזול, והכת הזו היא כת של ישוע הנצרי ודואג ואחיתופל וגחזי ואלישע אחר וכל ההולך בשטתם שם רשעים ירקב. ויוודע שהאדם מן הכת הזו כגון שנראה מתבטל ממצוה מן המצות מתוך זלזול בלי שישגי באותו המעשה הנאה. האנשים הללו אשר זה תיאורם אסור לאכל משחיטתם, וכך אמרו תנו רבנן שחיטת מין לעבודה זרה פתו פתו כותי יינו יין נסך ספריו ספרי קוסמים פירותיו טבלים בניו ממזרים. וכן מתנאי המשומד הזה שמותר לאכל משחיטתו שלא יהא צדוקי ולא ביתוסי והם שתי הכתות אשר החלו להכחיש את התורה שבעל פה כמו שבארתי באבות, ונעשה האמת אצלם הבל, ונתיבות האור חשך אפלה, בארץ נכוחות יעול, והם שקוראים אותם אנשי זמנינו היום מינים בסתם, ואינם

מינים לפי אמונתם אלא דינם לענין ההריגה כלומר המתחיל את השטה הזו בראשונה מדעתו הנפסדת כדין המינים, כלומר שמותר להרגם היום בזמן הגלות לפי שהם המבוא אל המינות האמתית. ודע כי מסורת בידינו מאבותינו כפי שקבלוהו קבוצה מפי קבוצה כי זמנינו זה זמן הגלות שאין בו דיני נפשות אינו אלא בישראל שעבר עברת מיתה, אבל המינים והצדוקים והביתוסים לכל שינוי שיטותיהם הרי כל מי שהתחיל אותה השטה תחלה ייהרג לכתחלה כדי שלא יטעה את ישראל ויקלקל את האמונה, וכבר נעשה מזה הלכה למעשה באנשים רבים בכל ארץ המערב. אבל אלו אשר נולדו בדעות אלה וחונכו על פיהן הרי הם כאנוסים ודינם דין תינוק שנשבה לבין הגוים שכל עברותיו שגגה כמו שבארו

כתב רבינו בהלכות שבת פרק ל':

טו השַׁבֵּת וְעִבּוּדָה זָרָה--כָּל אַחַת מִשְׁתִּיָּהוּן, שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד שְׂאֵר כָּל מַצּוּוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבֵּת הִיא הָאוֹת שֶׁבֵּין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְיַמֵּינוּ, לְעוֹלָם. לְפִיכֵן כָּל הַעוֹבֵר עַל שְׂאֵר הַמַּצּוּוֹת, הָרִי הוּא בְּכָלל רְשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל מִחֻלָּל שַׁבֵּת בְּפִרְהוּסָהּ, הָרִי הוּא כְּעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה--וְשִׁנְיָהֶם כְּגוֹיִים, לְכָל דְּבָרֵיהֶם.

העולה מדברי רבינו שמי שמחלל שבת בפרהסיה למעשה כופר שבשבת בראשית ובבריאת העולם ולכן דינו כגוי.

והשאלה מה דין חילוני מחלל שבת בפרהסיה בימינו?

שו"ת בנין ציון טוען שבימינו לרוב, יהודי חילוני לא מחלל שבת באופן אידאולוגי אלא לתיאבון ואין דעתו בכלל לגבי אמונת החידוש, לכן לדעתו אין דינו היום כגוי לכל דבריו ואף מצטרף למניין.

והשאלה היא גם מה גדר פרהסיה.

מארי בתשובות בכתב ובע"פ סובר שגדר פרהסיה היא שיחלל שבת בפני עשרה בני אדם כאחד ולא אחד לאחר השני. כמו כן, ניתן להבין מדברי מארי שיהודי חילוני היום שאינו כופר אידאולוגי לא בהכרח שדינו כגוי לכל דבריו.

לכן נראה שאותם אלה שמציגים עמדות, לא נחשבים תינוקות שנשבו, מאחר והם מייצגים עמדה, וטלת עליהם החובה לברר את עמדתם.

אולם אותם יהודים שנתחנכו באורח חיים יהודי ולא נחשפו למהות היהדות ואינם מחללים שבת מתוך כפירה אלא לתיאבון ומתוך הרגל, נראה שגם לדעת מארי אינם בגדר של מחלל שבת בפרהסיה. הלכה למעשה מארי לא צרף אותם למניין ולא העלה אותם לתורה.